

cation and Science of Ukraine or also to higher educational institutions with specific training conditions of the Ministry of Internal Affairs.

It is noted that the issue of the need to obtain higher legal education in the specialty 081 "Law" for investigators is acute. High quality of legal education is one of the integral signs of competence of such persons, and when this quality is combined with the formation of professional skills on the basis of higher education with specific conditions of legal education, you can get a high-quality professional lawyer who can act even in extreme conditions and make legally correct decisions.

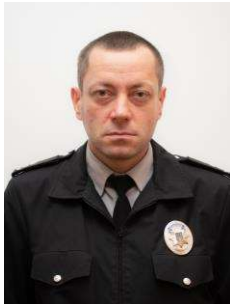
This is especially true of police investigators, who, when making procedural decisions, must know a number of branches of law, in particular: criminal, criminal procedural, administrative, civil, etc. In the case of the specifics of the activity, there is often a need for knowledge of banking, housing, finance, tax, labor and other branches of law. At the same time, the task of the future investigator is not only to get acquainted with the content of legal norms, but also to be able to apply them in different legal situations, while professionally responding to legal conflicts that often arise, as well as apply the case law of the Supreme Court of Ukraine. human rights. This cannot be achieved in six months on the basis of the primary training center and the Police Academy.

Based on the analysis of the investigator's competencies and consideration of his functional responsibilities, the need for legal education for representatives of pre-trial investigation bodies is substantiated.

Keywords: *investigator, pre-trial investigation bodies, lawyer, lawyer, legal education, higher educational institution of the Ministry of Internal Affairs.*

УДК 343.98

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-3-196-200

Віктор ПЛЕТЕНЕЦЬ©

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ОБШУКУ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ

Розглянуто особливості підготовки до проведення обшуку в умовах протидії розслідуванню. Наголошено на важливості мінімізації витоку інформації про планування обшуку; підборі відповідних учасників; прогнозуванні наслідків, зокрема негативних, проведення процесуальної дії.

Ключові слова: *обшук, слідча (розушукова) дія, підготовка, протидія розслідуванню.*

Постановка проблеми. Результативність проведення обшуку багато в чому залежить від ретельної підготовки слідчим до нього, а саме: отримання необхідної орієнтуючої інформації та розробка плану обшуку. Зазначена специфічна особливість підготовки до обшуку зумовлена необхідністю забезпечити елемент раптовості, який відіграє виключно важливу роль під час здійснення цієї слідчої дії [1, с. 125].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблемам підготовки до проведення обшуку приділяли увагу багато вчених, зокрема: В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. Д. Берназ, О. М. Васильєв, В. К. Весельський, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, В. О. Коновалова, Є. Д. Лук'янчиков, М. В. Салтевський, Л. Д. Удалова, К. О. Чаплинський, В. Ю. Шепітько та інші. Водночас поза увагою залишились особливості здійснення підготовки до проведення цієї процесуальної дії в умовах протидії розслідуванню.

Метою статті є висвітлення організації та підготовки до проведення обшуку в умовах протидії розслідуванню.

Виклад основного матеріалу. Обшук, як наголошує М. В. Салтевський, – це процесуальна слідча дія, сутність якої полягає у виявленні, дослідженні і вилученні матеріальних джерел інформації, а також живих осіб, трупів і тварин, що перебувають у

© Плетенець В. М., 2020

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3619-8624>

viktor_plet@i.ua

розшуку [2, с. 349].

Як наголошує А.П. Шеремет, обшук – це обґрунтована доказами слідча дія, суть якої полягає в примусовому обстеженні окремих громадян, приміщень, ділянок місцевості, робочих місць з метою виявлення злочинців, знарядь злочину, речей та цінностей, здобутих злочинним шляхом, а також предметів і документів, які мають значення для встановлення істини у справі [3, с. 283].

Стаття 234 КПК України визначає, що обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчиненого кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [4].

Вчені-криміналісти збігаються у поглядах щодо необхідності ретельної підготовки до проведення обшуків. Окремого значення в отриманні позитивного результату набуває підготовка за наявності протидії розслідуванню.

Саме цим особливостям і вважаємо за необхідне приділити увагу. Для уникнення можливого впливу на слідчого та процес розслідування має бути мінімізована кількість інформації, що виходить від слідчого зацікавленим особам, якими можуть бути як учасники провадження, так і інші особи, у тому числі посадові.

Слідчий має критично ставитися до колег, керівників, які проявляють підвищений інтерес до провадження, як до тих, хто можуть розкривати таємницю слідства, протидіяти розслідуванню. Наприклад, на підставі інформації про стан розслідування, наявності доказової бази сторона захисту може будувати лінію поведінки, здійснювати тиск на слідчого.

Вагоме значення має вивчення відомостей про особу обшукуваного, місце проведення обшуку та об'єктів, які необхідно обшукати тощо. При цьому збір інформації не обов'язково має бути максимальним, що пов'язано з тактичним ризиком викриття перед зацікавленими особами. Водночас відомостей має бути достатньо для прийняття обґрунтованих рішень взагалі та проведення обшуку зокрема.

Обсяг зазначеної інформації визначається особливостями розслідуваного кримінального правопорушення, характером пошукових завдань тощо. До відомостей про особу обшукуваного зазвичай належать дані, як-от: його фізичний стан і психічні особливості, темперамент, спосіб життя, звички, склад членів сім'ї, які проживають з ним, взаємини з членами його сім'ї, стосунки з сусідами (якщо треба), чи немає зброї, вид професійної діяльності та ін. Про місце проведення обшуку необхідно знати таке: його адресу, розташування будови, призначення та особливості, номер під'їзду, поверху, де вхід у під'їзд, чи є балкон, не з'єднаний він з балконом іншої квартири, шляхи підходу до будинку, план приміщення; про місцевість – її характер, особливості, орієнтири, межі, шляхи підходу тощо. Під час розшукування об'єктів доцільно знати: їх найменування, призначення, кількість, розмір, обсяг, форми, матеріал, з якого виготовлені, наявні особливості та ін.

Вагомою складовою проведення обшуку є складання плану. У ньому, незалежно від особливостей майбутнього обшуку, зазвичай відображуються такі складові: день і час початку й закінчення; склад і кількість учасників обшуку з урахуванням передбачуваних умов; розподіл обов'язків між ними; потрібні фахівці і технічні помічники, а також техніко-криміналістичні засоби, способи забезпечення його раптовості, способи попередження можливого збройного або іншого опору (протидії); послідовність і тактика пошукових дій на місці обшуку; форма зв'язку з органами поліції та прокуратурою та ін.

Вибір моменту обшуку зумовлений ступенем його невідкладності, наявністю сил і засобів, ступенем підготовленості, можливістю раптового проникнення на місце обшуку, доцільністю присутності на місці проведення певних осіб (підозрюваного, членів його сім'ї й ін.), передбачуваною тривалістю, наявністю та ступенем протидії досудовому розслідуванню тощо.

Окремого значення в підготовці до проведення обшуку потребує врахування обстановки розслідування взагалі та проявів протидії зокрема.

Слідчим має бути усвідомлено можливість формування типових конфліктних ситуацій під час проведення обшуку та визначено найбільш доцільні напрямки їх вирішення [5]. Розуміння правоохоронцями факту перебування розслідування в цих умовах зумовлює необхідність коригування дій з підготовки до проведення обшуку.

Успішне проведення обшуку великою мірою залежить від організаційних якостей слідчого, що полягають у забезпеченні послідовності, ефективності як власне слідчих

дій, так і дій інших учасників обшуку; зокрема, слідчий підбирає учасників слідчої дії, визначає найбільш раціональну тактику обшуку тощо [6, с. 143–146]. До того ж має бути зменшений час на підготовку, мінімізована кількість осіб, яким відома інформація про запланований обшук, здійснений ретельний підбір учасників. Можуть бути такі обставини, за яких зволікання з проведенням обшуків є неприпустимим, наприклад безпосереднє переслідування злочинців тощо.

У разі ж проведення обшуку без ухвали, прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням щодо проведення обшуку до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами статті 234 КПК України, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла або іншого володіння особи без ухвали слідчого судді. Якщо прокурор відмовиться погодити клопотання слідчого про обшук або слідчий суддя відмовить у задоволенні клопотання про обшук, встановлені внаслідок такого обшуку докази є недопустимими, а отримана інформація підлягає знищенню в порядку, передбаченому статтею 255 КПК України.

Слідча практика визначає, що слідчі, здебільшого, не користуються правом на проведення обшуків без ухвали слідчого судді. Серед пояснень слідчі називають критичне ставлення прокурорів до проведення обшуків у такий спосіб.

Вся підготовча робота, починаючи з прийняття рішення і до потрапляння на місце обшуку, має здійснюватися в ході слідчих і, головним чином, оперативно-розшукових заходів. Причому ця діяльність повинна бути прихованою «негласною». Зазначена специфічна особливість підготовки до обшуку зумовлена необхідністю забезпечити елемент раптовості, який відіграє виключно важливу роль під час здійснення цієї слідчої дії [1, с. 125].

Тож раптовість, на думку М. В. Салтевського, є доцільною у таких ситуаціях: а) на початку розслідування, коли факт порушення кримінальної справи відомий обмеженому колу осіб; б) коли підозрювані або зацікавлені особи здогадуються, що правоохоронні органи мають відомості про їхню причетність до злочину і місце приховування викраденого; в) до виклику підозрюваного у вчиненні злочину, співучасників або зацікавлених осіб; г) до затримання підозрюваного чи співучасників або негайно після цього; ґ) коли особа захоплена при вчиненні злочину або на неї вкажуть очевидці, або на її одязі й тілі будуть виявлені сліди злочину; д) через деякий час після першого обшуку, який не дав позитивних результатів [2, с. 348].

Заслужують на увагу результати вивчення кримінальних справ, наведені К. О. Чаплинським, згідно з якими він робить висновок, що результативність обшуків безпосередньо залежить від часу (з моменту отримання достатніх підстав) та раптовості проведення [7, с. 81].

Потребує окремої уваги підбір осіб, які братимуть участь у проведенні цієї процесуальної дії. Зокрема, досить поширеною є практика слідчих, коли запрошення понять перекладається на власників помешкання, в яких проводиться обшук. У цьому разі досить висока вірогідність залучення зацікавлених осіб (товаришів, знайомих, родичів, співучасників злочинів). Останні у подальшому можуть протидіяти розслідуванню, займати недобросовісну позицію. Поширеними є пояснення осіб, що виявлені в ході обшуку предмети були підкинуті слідчим, оперативними працівниками, які проводили цю процесуальну дію. Як наслідок, слідча (розшукова) дія буде визнана недійсною, а встановлені докази – недопустимими.

При цьому конфлікт, зважаючи на обстановку протидії розслідуванню, може мати яскраво загострений характер. Це зумовлює необхідність психологічної готовності слідчого до розвитку подій, провокацій, звинувачень у порушеннях прав, перевищенні повноважень, незаконності дій тощо. Від цього залежатиме як можливість впливу зацікавлених осіб на учасників обшуку, так і, відповідно, його результативність.

Примусовий характер обшуку зазвичай супроводжується виникненням конфліктної ситуації під час нього, вимагає від слідчого проявляти максимальний спокій, витримку, коректність у своїх діях і не втрачати самовладання [8, с. 96].

Відповідно особи, у приміщенні яких проводиться обшук, не повинні бачити ознак хвилювання слідчого, що демонструватиме неефективність спроб тиску на учасників слідчої (розшукової) дії, які, досить швидко, будуть залишені як безрезультатні. Однак усвідомлення неминучості виявлення шуканих об'єктів, значно посилить прояви реакцій відповідних осіб на наближенні до місць схованок. Тому спостереження під час

цієї слідчої дії за емоційними проявами обшуканих може допомогти в розшуку об'єктів, що цікавлять слідство [9].

На розсуд слідчого можуть застосовуватись й інші дії з підготовки до проведення розглядуваної процесуальної дії.

Висновки. Виконане нами дослідження визначає, що підготовка у проведенні обшуку, за наявності протидії розслідуванню, має займати ключову, якщо не визначальну роль. Якісно проведена підготовка забезпечить уникнення помилок, порушення законних інтересів відповідних осіб, визнання отриманих доказів недопустимими, сприятиме подоланню можливого впливу на процес розслідування зацікавленими особами, швидкому вирішенню ситуацій з різним ступенем конфліктності.

Подальші наші дослідження будуть спрямовуватись на висвітлення тактичних особливостей проведення обшуку в умовах протидії розслідуванню.

Список використаних джерел

1. Белкин Р. С. Криминалистика : учеб. для вузов МВД. Москва : Акад. МВД, 1995. 357с.
2. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2008. 588 с.
3. Шеремет А. П. Криміналістика : навч. пос. для студ. вищих навч. закладів. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літ., 2009. 472 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». Харків : Одиссей, 2013. 360 с.
5. Плетенець В. М. Типові конфліктні ситуації при проведенні обшуку та шляхи їх вирішення. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 5. С. 172–177.
6. Швидкий О. Особливості проведення обшуку при розслідуванні квартирних крадіжок. 2006. № 3. С. 143–146.
7. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2006. 308 с.
8. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. Общая и частная теории. Москва : Юрид. лит., 1987. 270 с.
9. Рагинов А. Р. Судебная психология для следователей : учеб. пособ. Москва, 1967. 290 с.

Надійшла до редакції 19.08.2020

References

1. Belkin R. S. Kriminalistika [Forensics] : ucheb. dlya vuzov MVD. Moskva : Akad. MVD, 1995. 357s. [in Rus.].
2. Saltevskiy M. V. Kryminalistyka (u suchasnomu vykladi) [Forensics (in modern terms)] : pidruchnyk. Kyiv : Kondor, 2008. 588 s. [in Ukr.].
3. Sheremet A. P. Kryminalistyka [Forensics] : navch. pos. dlia stud. vyshchikh navch. zakladiv. 2-he vyd. Kyiv : Tsentri uchbovoi lit., 2009. 472 s. [in Ukr.].
4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchikh aktiv Ukrainy u zviazku z pryiniattiam Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy» [Criminal Procedure Code of Ukraine. Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine in Connection with the Adoption of the Criminal Procedure Code of Ukraine"]. Kharkiv : Odissei, 2013. 360 s. [in Ukr.].
5. Pletenets V. M. Typovi konfliktni sytuatsii pry provedenni obshuku ta shliakhy yikh vyrishennia [Typical conflict situations during a search and ways to resolve them]. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 5. S. 172–177. [in Slov.].
6. Shvydkyi O. Osoblyvosti provedennia obshuku pry rozsliduvanni kvartyrnykh kradizhok [Features of the search in the investigation of burglaries]. 2006. № 3. S. 143–146. [in Ukr.].
7. Chaplynskyi K. O. Taktyka provedennia okremykh slidchych dii [Tactics of conducting individual investigative actions] : monohrafiia. Dnipropetrovsk : Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. sprav, 2006. 308 s. [in Ukr.].
8. Belkin R. S. Kriminalistika: problemy, tendencii, perspektivy. Obshaya i chastnaya teorii [Forensic science: problems, trends, prospects. General and specific theories]. Moskva : Yurid. lit., 1987. 270 s. [in Rus.].
9. Ratinov A. R. Sudebnaya psihologiya dlya sledovatelej [Forensic psychology for investigators] : ucheb. posob. Moskva, 1967. 290 s. [in Rus.].

SUMMARY

Victor M. Pletenets. Features of preparation for searches in terms of anti-investigation. The Criminal Procedure Code of Ukraine stipulates that a search is conducted to identify and fix the information about the circumstances of the offense of criminal offenses finding tools criminal offense or property that was taken as a result of its commitment, and locating wanted persons

It is noted that scientists have identical views on the need for careful preparation to prepare for the search. Individual values to obtain a positive result if training takes counteraction to investigation.

Attention is drawn, in order to avoid possible impact on the investigation and the investigation process should minimize the amount of information coming from the investigator stakeholders that can act as participants of the proceedings and other persons, including the officials. At the same time should be hidden by an activity a criminal offense, setting orienting information about the individuals involved. The data obtained in the first place, by examining data about a person searches, venue search and objects to be searched more.

It is emphasized that the search explores the psychological readiness to achieve, resulting in the concentration of all other feelings, focus and effectiveness of attention.

The investigator should be aware of the possibility of creating conflict situations during the search and the way in which they are resolved. The conflict can be pronounced, which complicates searches. Therefore, the investigator's commitment to conducting searches and minimizing external disturbances are also important components in developing the confidence of the searchers in the imminence of detecting caches. The need to minimize the time required to prepare for a search is indicated. This will reduce the possibility for interested persons to obtain statements of pending investigative action. Attention is drawn to the fact that the preparation of a search is a guarantee of its effectiveness.

Keywords: *search, investigative (detective) action, counteraction to investigation.*

УДК 343.98:351.824:549.091

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-3-200-207

Ірина ПОПОВИЧ©

кандидат юридичних наук

(Харківський НДІ судових експертиз
ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса)

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ В ОКРЕМОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Сучасна судова практика показує, яке велике значення для якісного розгляду справ має судова експертиза, яка своїми особливими методами, засобами та прийомами сприяє вирішенню завдань судочинства. Значну роль у процесі доказування у справах окремого провадження, коли постає питання обов'язкового застосування спеціальних знань, відіграє висновок експерта. Стаття присвячена дослідженню судової експертизи як джерела доказів в окремому провадженні, а також визначенню чіткої різниці між окремим та іншими видами проваджень у цивільному процесі, з'ясуванню активної ролі суду під час вирішення справ в окремому провадженні, розкриттю значення інституту доказування та доказів, зверненню уваги на проблему трактування судами норм національного законодавства в разі застосування такого засобу доказування, як висновок експерта.

Ключові слова: *докази, доказування, окреме провадження, судова експертиза, висновок експерта, судово-психіатрична експертиза, молекулярно-генетична експертиза (ДНК), судово-психологічна експертиза неповнолітніх.*

Постановка проблеми. Проблематика судового доказування була предметом наукового пошуку в різні часи розвитку процесуальних галузей права, що зумовлено значенням доказування для сфери судової діяльності, впливом на реалізацію права на судовий захист тощо. Останнім часом інтенсифікація наукових досліджень у цій сфері викликана системними змінами в цивільному процесуальному законодавстві.

Об'єктивне розкриття інформації про наявні обставини й факти – це шлях до отримання публічного судового рішення, у якому безпосередньо відображений інтерес особи. У свою чергу, це породжує для заявника нові правовідносини, які до цього не могли мати місця. Такий висновок є характерним не тільки для справ позовного, а й окремого провадження, оскільки кожна така справа є підставою для виникнення нових правовідносин.

© Попович І.М., 2020

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9329-5378>

irina-popovich@email.ua